

P. I. ČAJKOVSKIJ

SPÍCÍ KRASAVICE

ŠÍPKOVÁ RŮŽENKA

P. I. ČAJKOVSKIJ A JEHO BALET „SPÍCÍ KRASAVICE“

Dlouholetá, bohatá tradice ruského baletu, proslavená v celém světě, podněcovala vydatně i tvořivost ruských skladatelů na poli baletní hudby. Nejvýznamnější z nich byl Petr Iljič Čajkovskij (1840—1893). Celkem napsal tři balety: Labutí jezero, Spící krasavici a Louskáčka; všechny si vydobily trvalé místo nejen v ruském, ale i ve světovém baletním repertoáru.

„Spící krasavice“, čili naše „Šípková Růženka“, je v pořadí vzniku druhým baletem Čajkovského. Vznikla r. 1889 za skladatelova klidného letního pobytu ve Frolovském, jako jeho 66. dílo. „Spící krasavice“ byla napsána na objednávku Mariánského divadla. I. A. Vsěvoložskij, tehdejší ředitel carských divadel, jemuž je i dílo věnováno, dodal Čajkovskému libreto, čerpané z pohádky Charles Perraulta (1628—1703). Tradice takového tehdejšího baletního představení žádala totiž pohádku. Námětově bývalo sice čerpáno z děl světové literatury, avšak i z nejlepších výtvorů klasiků zůstaly v baletním zpracování obvykle jen vnější obrysy námětu a povšechné zabarvení. Práce P. I. Čajkovského byla také ztížena nároky a požadavky baletního mistra Maria Petipy, který určoval i takt, tempo, rozsah jednotlivých tanců a pod. Nicméně Čajkovskij psal svou hudbu s nadšením. Skladatelův bratr, Modest Čajkovskij, říká o této skladbě: „Petr Iljič byl uchvácen námětem i scénářem. Po Evženu Oněginovi nepsal nic tak nadšeně a lehce.“ Sám skladatel praví: „Zdá se mi, že hudba tohoto baletu bude jedním z mých nejlepších děl.“ A nemýlil se! Hudba v baletu byla do té doby považována za podružného činitele a jejím úkolem bylo toliko rytmicky doprovázet a občas i podpořit náladovost scény. Čajkovskij byl po stránce hudební reformátorem baletu. Pozvedl vysoko hodnotu hudby v baletních představeních, učinil z ní dramatického činitele.

Premiéra „Spící krasavice“ byla připravena neslýchaným nákladem — (jen výprava stála 80.000 rublů) — a konala se v lednu r. 1890 v petrohradském Mariánském divadle, v choreografii baletního mistra M. I. Pe-

tipy; orchestr řídil R. E. Drigo. Návrhy na kostymy kreslil sám I. A. Vsevoložskij. Tehdejší milovníky baletu hudba Čajkovského neuspokojila; nepochopili velikou reformu, kterou zde genius skladatelův uskutečnil. Nicméně oblība i popularita „Spící krasavice“ stále rostla. Již 18. listopadu 1892 dosáhl tento balet v Petrohradě padesátého představení, jemuž byl Čajkovskij přítomen. Od svého prvního uvedení na scénu je „Spící krasavice“ stále předmětem živého zájmu nejširšího obecnstva, a pohádka francouzského spisovatele 17. století ve zpracování ruského skladatele hovoří k nám i dnes řečí jasnou a milou. Její rušný a pestrý děj zaujímal vždy mládež i dospělé. Poetická pohádka o princezně Auroře, která kletbou zlé víly upadne s celým svým okolím v hluboký, dlouholetý spánek, ale kterou polibek lásky probudí k novému, šťastnému životu, skrývá v sobě mnoho symbolického. Je v ní několik náročných a vděčných rolí, z nichž zejména hlavní úloha princezny Aurory patřila vždy k oblíbeným rolím všech významných tanečnic. O premiéře ji tančila Carlotta Brianza a od té doby se v ní vystřídaly všechny významné baleriny, nevyjímajíc ani Pavlovou, Karsavinu, Jegorovou, Markovou, Lepešinskou, Gelcerovou, Semenovou, Fonteynovou a nyní Stručkovou a j. „Spící krasavice“ se ovšem neubránila ani různým úpravám; zvláště poslední obraz baletu „Svatba princezny Aurory“ (tak se nazývá Růženka), obsahující řadu tanců různých Perraultových pohádek, se stal velmi oblíbeným a bývá zařazován jako samostatný jednoaktový balet do repertoáru pod názvem „Aurořina svatba“.

U nás byla „Spící krasavice“ po první provedena 9. července 1924, v režii a choreografii Remisl. Remislavského a ve výpravě J. M. Gottlieba. V r. 1948 se vrátila na scénu pražského Národního divadla jako část jeho kmenového repertoáru v režii a choreografii Saši Machova. Po Praze, Košicích a Brnu uvádí nyní Státní divadlo v Ostravě tento oblíbený balet, aby se také pracující Ostravska mohli radovat z krásného a poutavého díla, jehož přesvědčivá a melodická hudba především je činí nesmrtelným.

L. Schmidová. Praha.

Růženka — král
H. Kramolišová — E. Gabzdyl

Princ — K. Jurčík

Dobrá víla — J. Jastřembská

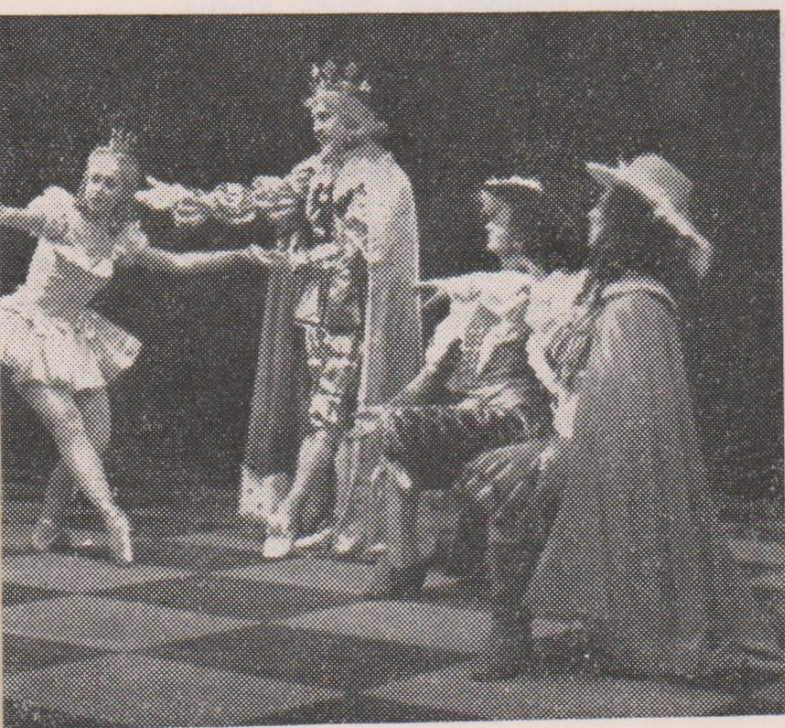
Královna, prince
Z. Brázdová, H. Kr

Princ — A. Janíček

Růženka — V. Pavelcová

na, král, princové
molišová, E. Gabzdyl

Carabosse — Hylasová

STÁTNÍ DIVADLO V OSTRAVĚ

Premiéra 11. června 1955 v Divadle Zdeňka Nejedlého

Petr Iljič Čajkovskij

SPÍCÍ KRASAVICE

(ŠÍPKOVÁ RŮŽENKA)

Pohádkový balet o 4 jednáních.

Libreto napsal I. A. Vsěvoložskij

Režie a choreografie: Emerich Gabzdyl. — Dirigent: Jan Tomšíček. — Asistent choreografie: Julie Jastřembská. — Návrhy scén: prof. Jan Obšil. — Návrhy kostymů: prof. Fernand Vácha.

Osoby a obsazení:

Král	Emerich Gabzdyl
Královna	Zdeňka Brázdová
Růženka, jejich dcera	Vlasta Pavelcová — Hilda Kramolišová
Obřadník	Antonín Michalík
Chůvy	Milča Pírková, Božena Cholevová, Ema Olšáková
Princ	Albert Janíček — Karel Jurčík
Princův sluha	Miroslav Lojín
Vévodkyně	Jarmila Hylasová — Alena Kadlecová
Klíčnice	Marie Točilová **
Kuchař	Leo Psoška **
Kuchtík	Inge Kučová ***
Pážata	H. Ledečová, Z. Nováková, J. Čížová, A. Chmelová, L. Damková, J. Kolkešová, M. Drottnerová, R. Gabzdyllová, T. Blažejová ***
Dvořané	E. Kubíčková, M. Laryšová, N. Urbánková, H. Gazdová, I. Seidlová, V. Jančíková, V. Kolbářská, K. Hrdinová ***, B. Nohel, M. Bílek, M. Lojín, J. Ebenstreit
Venkovanky	M. Mašková, O. Mitková, D. Svoobodová, D. Krásová, L. Baroňová, V. Tkadlecová, A. Jemelková, L. Schindlerová, L. Vaňková, A. Chmelová, L. Rašková, L. Damková.

Cizí princové	J. Celecký, K. Jurčík — A. Janíček, B. Pašek, M. Šimša
Lovci	B. Cholevová, M. Pírková, J. Čížová, O. Mitková, D. Krásová, E. Olšáková, D. Svobodová, L. Baroňová, J. Sokol, M. Bílek, J. Celecký, B. Nohel, M. Šimša, L. Krawiarz, B. Pašek, Sl. Mašek, P. Hučín.
Heroldi	**
Dobrá víla	Julie Jastřembská — Vlasta Pavelcová
Její družky	L. Vaňková, L. Moskalová, A. Krawiarzová, I. Kurovská, D. Svobodová
Kavalíři	J. Celecký, J. Sokol, L. Krawiarz, M. Šimša, B. Pašek
Zlá víla Carabosse	Hilda Kramolišová — Jarmila Hylasová
Kocour v botách a kočička .	M. Bílek, Z. Nováková
Pták Ohnivák a čarokráska	J. Celecký — D. Svobodová, B. Pašek — J. Jastřembská
Popelka a princ	L. Vaňková — B. Pašek — J. Celecký
Zlatovláska a princ	A. Chmelová — M. Šimša
Karkulka a vlk	J. Čížová — J. Sokol
Čert a Káča	M. Lojín — O. Mitková
Sněhurka a princ	D. Krásová — L. Krawiarz
Trpaslíci, pážata vil	*
Krakonoš	Karel Rzepa **
Paleček	*

* děti baletní školy

** členové operního sboru

*** žáci vyšší hudebně-pedagogické školy

Korepetitoři: Jan Gabzdyl — Miloš Hlávka.

Inspicient: Karel Štverák.

Dekorace, kostymy, vlásenky, světla a technika — kolektivy SDO.

Hlavní přestávka po II. jednání.

DĚJ BALETU

I. dějství: Křtiny. Celá země pohádkového království oslavuje narození první královské dcery. Největší přípravy jsou však v královském zámku, kam se scházejí všichni pozvaní hosté. Dobré víly přinášejí své dary a do vínku jí dávají pět lidských smyslů. Radostná nálada je porušena příchodem zlé víly Carrabosse, která pronáší kletbu nad dítětem: Až princezna dospěje, píchne se prý do prstu a usne na věky. To vše přislíbila Carrabosse ze msty, že nebyla pozvána na slavnost. Avšak dobrá víla se snaží zmírniti strašnou kletbu a přisoudí Růžence — tak se totiž jmenuje malá princezna — vysvobození polibkem krásného prince, který po letech nalezne spící princeznu v zámku, zarostlém šípkovými růžemi.

II. dějství: Narozeniny. Uplynulo dvacet let dětských radovánek princezničky, která dospívala a byla stále krásnější. V zámku přísně dbali toho, aby se Růženka nesečkala s ničím, co by mohlo podpořit uskutečnění kletby zlé víly. Proto král přísně kárá zapomnětlivé služebné s pletacími dráty. Královna ve své dobrotivosti ujímá se nešťastných žen a vyprosí jim milost. Vznešení hosté se scházejí v den narozenin na zámku a princové se ucházejí o ruku krásné princezny; ta však nestojí o jejich přízeň a více ji zajímá stařena s podivnou hračkou, zlatým vřetýnkem, které jí dává babice k narozeninám. Netušíc nebezpečí, hraje si Růženka s vřetenem, o které se posléze píchne. Babice triumfuje za zděšení celého královského dvora, kletba se splňuje, neboť stařena není nikdo jiný než zlá víla Carrabosse. Růženka a s ní všichni přítomní upadají do spánku, který novým kouzlem opřádá dobrá víla, jež ukrývá všem zrakům celý zámek i s jeho spícími obyvateli.

III. dějství: Vidění. Po mnoha letech přichází do blízkosti zámku princ, který si krátí dlouhou chvíli lovem. Jeho touhu po něčem neznámém neuklidňuje ani společnost krásných dam a přátel. V zadumání opouští dvorskou společnost. Před jeho zraky se zjevuje dobrá víla, která vykouzlí princovi obraz vytoužené. Princ jde za krásným preludem, provázen vílami, střežícími spánek princezny.

Proměna: Probuzení. Po mnohých útrapách cesty zjevuje se princovi před očima vysněná princezna. Marně mu brání zlá víla, aby pronikl k spící Růžence a polibkem ji probudil k životu. Růženka procítá a její náruč přijímá toho, který ji a s ní celý královský dvůr zbavuje zakletí.

IV. dějství: Svatební. Celé pohádkové království se raduje ze zasnub prince a princezny. Holdem pohádkových postav začínají svatební slavnosti, které vyvrcholí holdem lidu mladým vladařům; kolébka — dar lidu, veselícího se tancem, zajišťuje pohádkovému království, další pohádku.

Záběr z I. obrazu na scéně prof. J. Obšila

K NAŠÍ DALŠÍ PREMIÉŘE

Již dávno mne zaujal balet Petra Iljiče Čajkovského „Spící krasavice“ svou hodnotnou symfonickou hudbou. I když má snad slabší libreto, přece jen po stránce technické klade na tanečníka nejvyšší požadavky.

Také pro choreografa a režiséra je zkouškou jeho tvůrčích schopností. Jestliže tyto nezklamou, pak má divák možnost obdivovati se všem krásám, které mu nabízí balet, jenž má v pravém slova smyslu klasickou formu. Je to tak zvaný „Grand balet“ se svou pompésní scénickou a kostymní výpravou. Proto také volba výtvarných umělců musila být dobře uvážena a „padla“ na zkušené výtvarníky: prof. Jana Obšila, který navrhl scénu a prof. Fernanda Váchu, známého výtvarníka z Československého státního filmu, jenž vypracoval návrhy velmi bohatých kostymů.

S radostí jsme přistupovali k nastudování baletu s celým kolektivem už proto, že tento balet nebyl v Ostravě ještě uveden a navíc, chceme dát poznat

také ostravským pracujícím toto dílo velkého ruského klasika. Jestliže „Labutí jezero“ bylo pro náš soubor za těžkávací zkouškou, jenž na tomto úkolu nesporně vyrostl, pak už při pravy „Spící krasavice“ dávaly tušit, že celý kolektiv na tomto dalším díle ještě více zvýší svou uměleckou úroveň.

Balet je nastudován ve dvojím obsazení a v jeho hlavních rolích se střídají mladé kádry našeho souboru vedle zkušených sólistů. K rozšíření souboru byli pozváni také žáci vyšší hudebně-pedagogické školy Zdeňka Nejedlého v Ostravě. Pomáhá také operní sbor v pantomimických rolích.

Naš soubor měl v sezóně 1954—1955 celkem 4 premiéry: obnovenou premiéru Čajkovského „Labutího jezera“, československou a světovou premiéru baletu „Honza a čert“, jehož autorem je Jarmil Burghauser, dále Mendelsohnovu „Italskou symfonii“, která byla tanečně provedena po prvé vůbec, a balet „Spící krasavice“. Řekni byste si, že to je oproti ostatním uměleckým tělesům málo. A přece tu je ještě 5 premiér v opeře, 5 v operetě, každý den zkoušky, téměř denně představení v některém z obou divadel a také spolupráce s činohrou. Ve skutečnosti je to činnost více než bohatá a skrývá se za ní nejen značné vypětí fyzické, ale také kus namáhavé práce duševní — tvůrčí.

Byl bych rád, stejně jako všichni účinkující, abyste si vy, všichni členové rostoucí rodiny návštěvníků a milovníků baletu v Ostravě, odnesli z návštěvy našeho divadla, po zhlédnutí tohoto velkého díla ty nejkrásnější dojmy. Rozkošná pohádka Charlese Peraulta, tři sta roků stará, a krásná hudba P. I. Čajkovského nás nemůže nechat na pochybách o tom, že budete spokojeni.

Emerich G a b z d y l.

P. I. Čajkovskij: Spící krasavice. Program vydalo Státní divadlo v Ostravě. Redakce: Josef Štěpánek. Obálka a kresby prof. J. Obšil, fotografie Fr. Krasl. Vytiskly Ostravské tiskárny, n. p., provozna 02, Ostrava I, Hollarova. — Cena 0,90 Kčs.